

колізіями, де відбувається одвічне протистояння особистісного щастя і суспільного. За допомогою героїв роману показано як язичницьке світовідчуття горнеться до християнської душі, де злютовано барви життєдайні й криваві, зраду і прощення, кохання і відчай, смерть і волю.

Майстерно вибудовано сюжет, у якому можна простежити як за владу над територіями втягуються нові й нові покоління. Шляхетна любов до рідної землі трактується як повернення князівської вотчини будь-якою ціною. Неодноразово показано, як берегти і захищати рідну землю і свій народ.

Література

1. Літературознавчий словник-довідник. За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. 2-е вид., виправл., доп. Серія : Nota bene. Київ : вид. Академія 2007. 752 с.
2. Мастєрова В. Тобі скажу : роман. Київ : Парлам. Вид-во, 2020. 280 с.
3. Ніколенко О. Теорія та історія роману. Всєсвітня література. 2007. № 1. С. 22–26.
4. Пєшорда Д. Жанрові модифікації сучасного історичного роману : авторєф. дис. на здобуття наук. ступєня канд. філ. наук : спец. 10.01.06 Д. Пєшорда. Львів, 2001.

Дєнісєук Вікторія Олєгівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стєльмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія. Українська мова та література). Наукові інтерєси: історія української літератури кінця ХІХ – початку ХХ століття.

Тєтяна Пшємиська

ЖАНРОВА НЕОДНОРІДНІСТЬ РОМАНУ «МАЙЖЕ НІКОЛИ НЕ НАВПАКИ» МАРІЇ МАТІОС

Анотація. Актуальність статті полягає в необхідності простежити жанрові модифікації в романі «Майже ніколи не навпаки» Марії Матіос для розкриття особливостей оповідної манери прози письменниці, а також для сприйняття та об'єктивної оцінки творчості мисткині у контексті жанрово-стильових пошуків прози постмодернізму.

Ключові слова: роман, жанр, модифікація, сага, оповідь.

Annotation. The relevance of the article lies in the need to trace the genre modifications in Maria Mathios's novel «Almost never vice versa» in order to reveal the features of the writer's narrative style of prose, as well as to perceive and objectively evaluate the artist's work in the context of genre and style searches of postmodern prose.

Keywords: novel, genre, modification, saga, story.

Входження Марії Матіос до ряду жіночих імен української літератури ХХ-ХХІ століття пов'язане з її творами, які стали бестселерами, були помічені критикою та принесли їй чимало нагород, до прикладу, письменниця перемогла у конкурсі «Коронація слова – 2007» у номінації «Красне письменство» з твором «Майже ніколи не навпаки». Аналіз жанрового аспекту творів мисткині є актуальним літературознавчим завданням, оскільки сучасна література характеризується новими оповідними формами, серед яких поширеним є з'єднання елементів різних кодів на одному текстовому рівні, зокрема, це стосується модифікації романів. Гросевич Т. В. зазначає: «Складна діалектична природа роману зумовлює його типологічну спорідненість з

іншими жанрово-родовими утвореннями» [Гросевич 2018: 133].

Яскравим прикладом жанрової модифікації роману є твір Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки», який може характеризуватися як: сімейна сага в новелах, роман-докір, роман-виховання, історичний роман, пригодницький роман та соціально-психологічний роман. Тому варто зазначити, що роман у художньому дискурсі Марії Матіос не є статичним, а набуває здатності до перетворення та живих змін, що призводить до формування нових оповідних форм, у тому числі в галузі жанру роману.

Насамперед потрібно зауважити, що письменниця визначила жанр твору як сімейна сага в новелах, що є цілком логічним та аргументованим, а також новаторським, оскільки «... оформлений і введений в українську літературу безпосередньо твором М. Матіос» [Зубець 2015: 16] Сімейні аспекти творів є одними з важливих у сучасній літературі, адже у постмодерному світі набувають чинності типи сімейних стосунків, відмінні від тих, які побутували впродовж, насамперед, ХХ століття. Безперечним є факт, що основою сім'ї повинно бути кохання. У романі цей мотив розділяється на декілька типів, зокрема:

1) насильне кохання, коли батько одружує свою доньку (іноді неповнолітню) з підстаркуватим чоловіком, тому що «... *дівці вже п'ятнадцятий рік. Навіть сметана на молоці скисає, якщо її довго не збирати*» [Матіос 2022: 89];

2) кохання з матеріальним розрахунком, що ми бачимо на прикладі сім'ї Чев'юків, де Кирило «... *жениться на Василининих ґрунтах і полонинах, повних овець*» [Матіос 2022: 142-143], знехтувавши неземною любов'ю з Маринькою, що погубило психологічний стан дівчини;

3) мимовільне пристрасне кохання (Петруні з Дмитриком), що, попри факт зради у сімейних стосунках, є прикладом щирого та взаємного кохання, але водночас і

трагічного («Толочене молодими тілами сіно на стайні добре кришилося навіть і взимку. І навіть пара з уст, донедавна німих, а тепер – роздертих невимовною втіхою, вилася попід холодний дах, як димок від щойно розпаленого вогнища. Так двоє людей, іще вчора чужі, а сьогодні – збожеволілі від наглого пожегару в крові, легко й бездумно позбулися своїх голів. Без сокири чи шибениці») [Матіос 2022: 17]. Органічності сімейному аспекту сюжетної канви твору додає те, що історії цих родин переплітаються та є взаємопов'язаними між собою, адже кожна ситуація так чи інакше є причиною чи наслідком іншої.

Сага (за класичним визначенням) – це «оригінальний та перекладний епічний твір із віршованими вставками, створений безіменними авторами – знавцями давніх законів» [Гром'як 1997: 622]. Дослідниця К. Делл у вела у науковий літературознавчий обіг поняття «родинна сага», що є нагідним у нашому дослідженні, оскільки «родина є частиною суспільства й представляє своєрідний соціальний мікроскоп, який розкриває гаму суспільних стосунків конкретної сім'ї, а одночасно й історію цілої нації/народу») [Делл 20025: 16].

Новелістичний аспект вбачається у тому, що твір композиційно складається з трьох новел – «Чотири – як рідні – брати», «Будьте здорові, тату», «Гойданка життя», причому своєрідність спостерігається в самих назвах розділів.

Перепічка І. кваліфікує жанр твору «Майже ніколи не навпаки» як роман-докір. За тлумачним словником докір – це «висловлене кому-небудь або передане в інший спосіб звинувачення в чомусь, незадоволення чимось» [Бусел 2002: 313]. Як відомо, докір найкраще виявляє себе у комунікативному процесі, оскільки людський фактор осуду (докору) є невід'ємною частиною побуту більшості людей минулих століть і колізії твору Марії Матіос не є винятком у даному аспекті; тому «за характером спрямування»

[Перепічка 2012: 357] можна виділити два основні види, які найповніше відображаються у романі:

1) автокомунікативний (самодокір) – до прикладу, інтимні зносини Теофіли та черкеса-гвалтівника, після чого жінка «... зрозуміла, що понесла, наразі хотіла топитися. Та ріка була дрібна, а діти – ще дрібніші. Думала зіллям витравити з себе чорне сім'я... із стайні стрибала... тяжке піднімала... а туге її черево ставало тугішим і круглішим» [Матіос 2022: 170];

2) моноадресатний (має конкретного адресата для докору як з живої, так і з неживої природи): «*Ти мені всю правду кажеш, Андрію? – подивився синові в очі*» [Матіос 2022: 52]; «*Боже! Скільки може тривати ця мука?! Хіба він думав про Кирилову смерть, коли йшов до жида свідчити замість старого Чев'юка, щоб фальшиво переписати заповіт з Павла на Оксентія?!*» [Матіос 2022: 176].

Певним чином твір можна кваліфікувати як роман-виховання «в основі якого лежить формування особистості головного героя [Гросевич 2018: 144]», що виявляється в гендерно-дискримінаційному вихованні осіб жіночої статі, оскільки ще змалечку дівчатам трактували, що «... у їхніх горах дівка тата боїться більше, ніж чоловіка. Але й перечити чоловікові не сміє, навіть, як чоловік бреше» [Матіос 2022: 120]; «Хіба жінка чоловіка варити має?» [6 Матіос 2022: 92], у тому числі, В. Агеєва зазначає, що «... ще з дитинства дівчинку здебільшого орієнтують на традиційні патріархальні цінності» [Агеєва 1994: 13].

Крім того, роман «Майже ніколи не навпаки» вбирає в себе такі види як:

1) історичний роман – події розгортаються у часи Першої світової війни, що поклало свій «відбиток» на долі героїв (чоловіків забирали на війну; жінки залишалися самі з господарством; до села приходили чужинці-гвалтівники);

2) пригодницький роман – головна пригода твору з несподіваним розгортанням подій та розв’язкою – це вбивство Кирила Чев’юка, яке вчинив Олекса Говдя через «*Мариньчине марево*» [Матіос 2022: 180].

3) соціально-психологічний роман – через складні соціальні обставини у психологічному аспекті розкриваються багатогранні особистості (наприклад, Петруня змогла пізнати свою духовну та жіночу цінність, але, на жаль, не з шлюбним чоловіком, а з гвалтівником-черкесом: «*Отоді черкесові руки раптово розімкнулися [...]. Та так нестливо, так смертельно палко й ніжно, так нечувано смачно й заклично, що Теофіліні ноги не могли знести такої тортури: вони самі розмикалися перед чоловічою – тепер уже впокореною – силою*») [Матіос 2022: 169].

Отже, на основі зібраного і проаналізованого фактичного матеріалу, можна дійти висновку, що твір Матії Матіос «Майже ніколи не навпаки» містить кілька романів у романі, що притаманно сучасній літературі і особливо літературі постмодернізму. Новаторський жанр сімейна сага у новелах є результатом утілення в тексті авторських світоглядних позицій та художнього задуму.

Література

1. Агеєва В. П. Філософія жіночого існування. Сімона де Бовуар. Друга стаття: у 2 т. Київ : Основи, 1994. Т. 1. С. 5–21.
2. Бусел В. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. С. 1728. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989>.
3. Гром’як Р. Т. Ковалів Ю. І. Літературознавчий словник-довідник. Київ : ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
4. Гросевич Т. В. Особливості романного мислення. Філологічні трактати. 2018. Т. 10, № 2. С. 131–137. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Filtr_2018_10_2_20.

5. Зубець Н. Специфіка жанру і конфлікт цінностей патріархального суспільства у творі М. Матіос «Майже ніколи не навпаки». Актуальні проблеми слов'янської філології : збірник матеріалів II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції. Запоріжжя, 2015. С. 16–20. URL : <http://sites.znu.edu.ua/conf-slovyanska-filologia-2015/apssl/stattya-zubets---n-v-.pdf>.

6. Матіос М. «Майже ніколи не навпаки. Сімейна сага в новелах». Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2022. Вид. 3-тє. 192 с.

7. Перепічка І. Особливості реалізації жанру «докір» у романах Марії Матіос «Солодка Даруся» та «Майже ніколи не навпаки». Мовознавчий вісник. Збірник наукових праць. 2012. Випуск 14–15. С. 353–358. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mv_2012_14-15_57.

8. Dell Kerstin The Family Novel in North America from Post – war to Post. Millennium: A study in Genre. Trier, 2005. URL : https://ubt.opus.hbz-nrw.de/opus45-ubtr/frontdoor/deliver/index/docId/179/file/diss_dell.pdf. С. 239.

Пшемиська Тетяна Вадимівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта. Українська мова і література, англійська мова). *Наукові інтереси:* постмодерна жіноча проза.

Марина Шаргало

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Крупка В. П.

ХУДОЖНЯ ПРОЗА АНДРІЯ КОКОТЮХИ ЯК ЯВИЩЕ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті розповідається про художню прозу Андрія Кокотюхи, її популярність у сучасній масовій